

א) געלט ל: סקדירין מהו.
ב) לקמן מה קדושין כד:
ג) געלט ט: קדושין כד:
ד) געלט ט: פ) וכתובות
טו.) ו) (ג'כ"ג) איתא רבי
יוחנן.) ז) (שמות כ"ג).
ח) וכן מוכח בתוספות
מהנה אמדוהו כי כ"ל
רש"י וע"ש.

הגהות הב"ח

א) ג"מ הוא גידו
ב) אגבית נפשיה: (ב) שם
עד שיתפס (אמדוהו)
והיה ממנוה וכו' כמו
שאלמדוהו. ח"ט וכו'
התוס' ל"ג להך ב"ח
במחל: (ג) תוס' ד"ה
משה דברים אמר
אחר ונתני:

גליון הש"ס

ג"מ אין גוונין וכן
לחבלות. עיי' געלט דף ק
פ"ב תוס' ד"ה שאין

הגהות הגר"א

[א] ג"מ ממהרי"ר רב
אין (ואת אומרת) ח"ט
(דמתי' דקמי' בו לאפקו
נגדו י"ל רק דאין למייכו' ד'
מאות ז'):

אלמא בעינן אומדנא דכ"ד. אף למוקין דהא האי קרא נזקין קאי
דכתיב: והכא איש את רעהו בלעז או בלגיוף ולא ימות וה"ל א"ר
לאומדו אש ראי נגישות זו: כגון סכרת. בעליו ואין חזין לו לאדם
שלא נפיקו: דקביל סהדי. על נגישות וברת הלך א"ר לנו ממה

לשלא וכגון דלית ליה נכסי: סוף
סוף. כי לא דעוהו דיני נפשות
מהיכא משתלם האיל וברח: ומשני
מרידא. משהין את השור לחרשה
לשכירות ומשלא לזקק ואחרי כן
ידיעוהו דיני נפשות אבל קדמו דעוהו
ליסקל לא מענינן דדיניה לשהיי
לרידא: עלייה דמרה הוא. ואין
בגופו של שור אלא כשאר נכסי בעליו
ותס א"ר משלם מן העלייה: לקטלא
הוא דאמרין. דכתיב בלעז ד אשר
ימות צה הכהו (במדבר לה): אבל
לנוקין. אין אומדן דאפי' אין ספן
זה ראי לזקק זה חייב דומני' דלמזק
בכל דהו: [מה צור]. סתם צור י'
טפחים: מאי לאו. הא קתני אש
היו פחותים אל הוקן בו חייב:
מלמטה למעלה קחשיב. אלמא נפוסת
היו הזק: כנגד עינו. הכהו כותל
כנגד עינו של זה: דבעינן אומדנא.
ובהכי לא בעי לאפקמתי' אלא מוליה
הוא דלחרע ליה: אחשו. מעשה
דידיה הוא: ה"ט חתום דברים
אומדן ונוטין לו כו'. לא גרקינן
זק ועבר וזבחה: וריפו ושכס עד
שיתפס. כלומר רכיבין צ"ד לאמוד
כמה ראי להיות נופל למשכב בחולי
זה ומחייבין את זה ליתן לו מיד כל
רפוי ושבתו ומונוות הריפין לו עד
שיתפס: והכריא. לזמן מועט והס'
אמדוהו לזמן מרובה: נוטין לו כל
מה שאמדוהו. דמשמיל רחימו עליה:
מקלר. נופל למשכב כמו אקארי
(ר"ה דף טו.). אספת. נתפס:
מדקאמר ר"ע אפי' לעניים כו'.
וחייב דלא חייב לתת לפורע ראש
האשה אלא ארבע מאות זוז כת"ק
שמע מינה תנא קמא לקולא קאמר
דלעני לא יהבינא כולי האי וקאמר
ליה ר' עקיבא לעני נמי יהבינא הכי
ומעשה בראש שפרע ראש האשה
עניה כו' דאי ק"ד האי שיעורא
דארבע מאות דת"ק אפחות שנעניים
קאמר והכל לפי כבודו לחומר קאמר
למיתב טפי לעשירים וקאמר ר"ע
למימר אפילו עני שזישראל יטול יומר
מארבע מאות זוז אמאי לא מחייב ליה
לפורע ראש האשה למיתב טפי: לללל
במים אדירים. כלו' יגעת לפטור עתק
ולא העלית בידך כלום. שבר מרסין
אין רוחם לכלום: תכלה. אין רשאי:

א) ג"מ הוא גידו
ב) אגבית נפשיה: (ב) שם
עד שיתפס (אמדוהו)
והיה ממנוה וכו' כמו
שאלמדוהו. ח"ט וכו'
התוס' ל"ג להך ב"ח
במחל: (ג) תוס' ד"ה
משה דברים אמר
אחר ונתני:

ל
שמע מינה תנא קמא לקולא קאמר ש"מ: ומעשה באחד שפרע ראש האשה [וכו']:
רבי חגיגה. * אין גוונין זמן לחבלות כי לא יהבינן ליה זמן לחבלה דחסריה ממונא * אבל לבושת דלא חסריה
מונא יהבינן: שמרה עומדת על פתח חצירה וכו': והתניא אמר לו ר' עקיבא צללת במים אדירים והעלית
חרס בידך אדם רשאי לחבל בעצמו אמר רבא לא קשיא כאן בחבלה כאן בבושת והא מתניתין בבושת הוא
וקתני

זאת אומרת רידיא עלייה דמרה הוא. תימה ליגדו את השור
לגמרי לזקק ולא מקרי יותר עלייה דמרה וי"ל דלם הוא
גובהו לגמרי לא היו ממתינין לו עד שיטלם מן הרדיא כמו שאין
ממתינין לבעלים אש היו אומרים המתינו לי עד שאלחרש בו מעט
ואח"כ תפקלוהו: לא משום דאמר'
איהו דאבעית אנפשיה. תימה א"כ
אמאי נקט על עינו ועל אזנו אפילו
כנגד עינו ואזנו נמי אש אשמו ועוד
תניא בתוספתא (פ"ט) הכהו כנגד
אזנו ועינו לא ילא בן חורין שנאמר
והכח עד שיעשה בו מעשה משמע
דעטס משום גזירת הכתוב היא ולא
משום דאבעית אנפשיה:

חמשה דברים אומרים (א) ונתנין
לו מיד רפוי ושבת עד
שיתרפא. זו היא גירסא נכונה
וקמ"ל שאומדים אותו כמה ראי
לעלות שבתו ורפואתו עד שיתרפא
ונוטין לו מיד וכן ה' דברים כמו
ספי' בנותנא (ו) וכן מוכח בתוספתא
(פ"ט) דתני אמדוהו והיה מתנונה
והולך אלמא יש אומדן בריפוי:
החובל

א) ג"מ הוא גידו
ב) אגבית נפשיה: (ב) שם
עד שיתפס (אמדוהו)
והיה ממנוה וכו' כמו
שאלמדוהו. ח"ט וכו'
התוס' ל"ג להך ב"ח
במחל: (ג) תוס' ד"ה
משה דברים אמר
אחר ונתני:

א) ג"מ הוא גידו
ב) אגבית נפשיה: (ב) שם
עד שיתפס (אמדוהו)
והיה ממנוה וכו' כמו
שאלמדוהו. ח"ט וכו'
התוס' ל"ג להך ב"ח
במחל: (ג) תוס' ד"ה
משה דברים אמר
אחר ונתני:

פ"א א מיי פ"ה מהל'
מקי ממון הלכה מ:
פ"ב ב מיי פ"ג מהלכות
רוח הלכה א סמג
לזמן קמא:
פ"ג ג מיי פ"ה מהל'
עבדים הל' ו תוס' ע'
י"ד ק"י רפוי טעף ל':
פ"ד ד מיי פ"ב מהל'
חובל ומזיק הלכה ו
סמג עשין ע תוס' ע' ח"מ
ס'י מכ טעף כה וטעף
ל':
ז א מיי שם הלכה ד'
והלכה טו ע' טע' ע' שם
טעף ח':
ז"א ז מיי שם פ"ה הלכה
יח ועיין בהשגות
ובמ"מ סמג שם תוס' ע'
ע' טעף טח:
ז"ב ח מיי שם פ"ב הלכה
טו ע' טע' ע' שם טעף
יח:
ז"ג ט מיי שם פ"ג הלכה
ה סמג שם תוס' ע' שם
טעף ל':
ז"ד י מיי שם תוס' ע' שם
וטעף ל':
ז"ה כ מיי שם הל' יא
תוס' ע' שם טעף ט'
וטעף מנ:
ז"ו ל מ מיי שם פ"ב
הלכה כ סמג שם
תוס' ע' שם טעף ט':

מוסף רש"י

מה בור שיש בו כדי
להמית עשרה טפחים.
משה הוא (לעיל כ') אחד
המופר בור ואחד החופר
שתי ועשרה חייב בפליל
שור וחמור. אש כן למע
ואמר בור. מה בור שיש
בו כדי להמית, והיינו
עשרה טפחים. דקמס
בור אע"פ פחות מעשרה
טפחים, אף כל שיש בו
כדי להמית ומאי נישו
עשרה טפחים ומהורין
(ה). כנגד עינו. שיהיה
בכחל והנעטו בקול
ואינו רואה או נתחבט
(ש"שין כד.). המבעית
את חבירו. תקע לו
בזנוט פסאוס ונעמו, דלא
עבד ציה מעשה נגופו
(לעיל טו.). פטור מדיני
אדם. לשלם וחיוב בדיני
שמים. פורענות לשלם
לרשעים שנחבטו להפסיק
את ישראל (ג'טין ג.).
ששמסור לעדה ולעדים.
סיכול להביא לביד לאומדו
אש ראי אגרוף זה לעשות
הכלה זו, ולא אין ראי לא
שלם שממת חלשותו של
זה ודעומו תכלל (לעיל ז'צ).

א) ג"מ הוא גידו
ב) אגבית נפשיה: (ב) שם
עד שיתפס (אמדוהו)
והיה ממנוה וכו' כמו
שאלמדוהו. ח"ט וכו'
התוס' ל"ג להך ב"ח
במחל: (ג) תוס' ד"ה
משה דברים אמר
אחר ונתני:

החובל בעצמו אע"פ שאין רשאי ואי פטור ממלקות קאמר ע"כ הקולץ נטיעותיו אע"פ שאין רשאי פטור לאו היינו פטור ממלקות דהא חייב משום קולץ אילנות טובות ואוהרמיה מוואמו לא דמכות (דף כב.) וז"ל לדחוק ולומר (י) פטור אע"פ שאין צו לד חייב שאין חס על גופו אחרים שחבלו בו חייבין ואחרים שקצו נטיעה חייבין לר"ך לאוקמה כ"מ דאמר (כמכות דף נב:) לוקה ומשלים לוקה משום לא תכרות א"י נמי גדלה אחרו ביה:

אלא תנאי הוא. כלומר ר' עקיבא דמתני' ורבי עקיבא דברייתא פליגי דלעיל ליתנהו והשתא ניחא דמשום דאמר תרי תנאי ואל"כ דרבי עקיבא קצבי מאן תנא דמתני' דאמר אליבא דר' עקיבא אין אדם רשאי לחבל בעצמו:

אלא האי תנא הוא דתניא מקרעין בו. וז"ל ומאי ק"ד השתא וכי על זה לר"ך להיזא ראה דמקרט נגדים עובר משום כל תשחית ואורי"י דאין מביא ראה אלא שאסור לחבל אפי' לנורך כגון אשה שטפחה על ראשה וכן הוה דלך את דמס שיהיג את עצמו כשזיל שום דבר שיהא וכן מקרט על המת ר"ך לנורך:

עובר משום כל תשחית. והא דאמר צמו"ק (דף מד.) שמואל קרט עליה דרבי תלמיש אטעלי דמילתא יש לומר דלורבא מדרבנן שאני ולא היה יותר מדאי: **אלא** שציער עצמו מן היין. לכאורה משמע דבזויר טעור נמי קאמר דנקרא חוטא צפרק מי שאמר הריני נוזר מגלגל (מזיר דף ע"ג.) קסבר רבי אליעזר הקפריסאי נזיר טעור חוטא והיינו טעמא דכתיב קרא בזויר טמא מפני ששנה בחטא וכן צ"ק דנדרים (דף י.) ותימה דצ"ק דזויר (דף ג.) פריך נזירות מילתא דעבירה ואמרין ליה נאה ומשמע אפי' לרבי אליעזר הקפריסאי דאמר נזיר חוטא הוא הי"מ טמא דלידי דנעי מיסתר דלמא אתי למעבר על נזירותיה אצל נזיר טעור לאו חוטא קרי ליה ואורי"ת דהא דקאמר דלא הוה חוטא היינו שמונה גדולה מן העבירה דמנוה לידור כדאמר (ריש סוטה) הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין ומכל מקום קת"י שחטא מידי דהוה סתמעתה תענית חלוס בשבת שקורעין גזר דינו (ו) ונפרעין ממנו תענית של

לא מכעיא בוסת. דהואיל ואדם רשאי לחבל בעצמו כי צ"ש בעצמו וצ"שו ביה אחרים לא מפטרי בהכי: **אלא אפי' החובל בעצמו.** חבלה ממע דאין רשאי זה ואיכא למימר הואיל ומקולקל הוא דאין מקפיד לא נחייבו אחריו עלוי' אפי' חייבין: **מה הטבה רשות.** בשבועות (דף ס.) מפרש ליה לקרא דלא מתוקם אלא בדבר הרשות: **דכיוסיה נבי הרעה אחרים.** דקתני השם יכול ששבע להרע לאחרים ולא עשה יהא חייב ת"ל להרע או להטיב מה הטבה רשות בשבועות (שם) כו': **דמהדק** לבו. סוגרין צמדד ואין להם מה לחבול: **לנפשויהם אדרוש.** מיד עצמכם אדרוש: **וכפר עליו.** צמזיר כתיב: **על הנפש.** משמע שחטא נפש אדם: **מכל דבר.** המסבך עצמו בעמית: **עומד להריגה.** שור שהמית: **עומד לקליפה.** אסירה או כל עץ הטובה להזיר ומתירא שמה יפול על אדם וימות: **אלא בעינא למיעבד הא מלוה.** וכי טעין ליה היחך אמה אמרת לי להרגו מסתמא קושטא קאמר דכיון דלהכי קאי לא קפיד כולי האי ואינני הוא דלינני: **רוכט.** הקב: **ואם היה מעולה בדמים.** דמיו יקריס לבנין יותר משנת פירוטיו: **רק עץ אשר סדע.** קרא יתירא הוא דהוה ליה למכתב רק אשר לא הוא מאכל: **זה עץ מאכל.** וה"ק רק עץ אשר טדע אם אינן יודע קרוב למזור אלא הוא קמנו ואפילו הוא של מאכל: יכול

המת יותר מדאי לוקה משום כל תשחית וכ"ש גופו ודלמא בגדים שאני דפסידא דלא הדר הוא כי הא דרבי יוחנן קרי למאני מכבודותא ורב חסדא כד הוה מסגי בני היזמי והגא מדלי' להו למאניה אמר זה מעלה ארוכה וזה אינו מעלה ארוכה אלא האי תנא הוא דתניא אמר ר"א הקפר ברבי מה ת"ל רוכפ עליו מאשר חטא על הנפש וכי באיזה נפש חטא זה אלא שציער עצמו מן היין והלא דברים ק"ו ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה: **הקוצץ נטיעותיו** [וכו'] תני רבה בר בר חנה קמיה דרב ישורי הרגת נטיעותי קצצת אתה אמרת לי להורגו אתה אמרת לי לקוצצו פטור א"ל א"כ לא שבקת חיי לברייתא כל כמנייה א"ל איסמיה א"ל לא תחרגם מתניתך בשור העומד להריגה ובאילן העומד לקציצה אי הכי מאי קא טעין ליה דא"ל יאנא בעינא למיעבד הא מצוה דתנאי ושפך וכסה מי ששפך יכסה ומעשה באחד ששחטו וקדם חיבורו וכסה וחיובו ר"ג ליתן לו עשרה זהובים: **א** אמר רב דיקלא דטען קבא אסור למקציצה מיתיבו **ב** כמה היא בזית ולא יקצצו רובע שאני זיתים דחשיבו א"ר רבינא **א** ואם היה מעולה בדמים מותר תניא נמי הכי רק עץ אשר רבינא זה אילן מאכל כי לא עץ מאכל הוא זה אילן סרק וכי מאחר שסופו לרבות כל דבר מה ת"ל כי לא עץ מאכל להקדים סרק למאכל יכול

שבת מאי תקנתיה ליתבי תענית לתעניתא שהמנוה גדולה מן העבירה וה"ק צמזיר אפי' ר' אליעזר דאמר נזיר חוטא הי"מ נזיר טמא שהוא עיקר חוטא אצל נזיר טעור לא חשיב רבי אליעזר כ"כ חוטא: **כל כפיניה בו.** והא דאמר צמזיר (כ"ד דף נ.) האי מאן דנקט מגלגל ותובילא ואמר חזיל דליקלא דפלגיא דזניה ניהלי מהימן דלא חניף איניש למיגור דיקלא דלאו דיליה הסס בלקיטת פירות איירי מדנקט גזירה ונקט נמי מגלגל ותובילא שהס כלי אומנות של לוקטי תמרים ודרך אדם למכור פירות אצל אין דרך למכור הדקל לקוח ואם בקיטת הדקל היה מדבר היה ליה למינקט נרגא וה"ל למימר ואקטליה כדאמר הסס צפרק כל הנשבעין (שבועות דף מו.) וס"ל דאמר רב נחמן האי מאן דנקט נרגא ואמר חזיל ואקטליה דליקלא דפלגיא ואשכח דקטיל ושדי לא אמרין ההוא קטליה דעביד איניש דגזים ולא עביד: **והיינו** רבן גמליאל ליתן י' זהובים. צפרק כסוי הדס (חולין דף פ.) וס"ל מוכח שהוא שכן בצרכה ואם תאמר שכן דמנוה עממה היכא אזיל וי"ל דמנוה וצרכה הכל אחד ואע"ג דשור העומד להריגה ואילן העומד לקציצה יש שכן מנוה אע"פ שאין צרכה מכל מקום הסס שכן מנוה כפייו וצרכה לא היה כי אם י' זהובים ושכן צרכת המזון ארבע ברכות מ' זהובים ומעשה צאחד שקראו ש"ל לקרות צמ"ת ובה אחר וקרא ושאל לר"מ ואמר לו שיתן לו תרנגולת לשחוט תחת אותם שתי ברכות ואין נראה לר"י טעם זה דאם כן למה חייבו ר"ג עשרה זהובים ועוד פטור ר"מ משום שיענה אמן וגדול העונה אמן יותר מן המצדק ועוד אמר ר"מ דצבנל אין דינן מילתא דלית ביה חסרון כ"ס כדאמר לעיל (דף סד.): למחר

6) שבועות כ"ה. 7) שבועות כ"ג. 8) הכי' בתום עובר וזוה הכי' 9) שבת ק"ד: פטורין ג"ל. 10) אפעת 11) מיר י"ב ע"כ נדרים י' תענית י"א. שבועות ח. טוטה טו. וכתיבת כו. 12) חולין פ"ה. 13) שבעים פי"ד מ"ג. 14) כ"ב ט"ו. 15) גס אילת מריכר מ"י ו"י יוחנן קרט עליה ד"ר תינאל מילתא אילתין, 16) נדרים לא. 17) ד"ה עכ"ל.

הגהות הב"ח

6) ג"מ ו"י מאחר ששופנו לרבות כל דבר: 7) תוס' ד"ה החובל וכו' לדחוק ולומר דפטור ד"ק אפי' שאין צו לז' 8) ד"ה אלא שיעבר וכו' גזר דינו של ע' שנה ונפרעין ממנו:

גליון הש"ס

ג"מ אמר שמואל באשכ בחינתו. עין סוטה דף טו ע"א תוס' ד"ה ס"ל:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) ג"מ אמר ר' דיקלא דטעין קבא אסור. מיהל ל' שלג נזיר צ"ו זה טעור ודו"ע וזוה דלמי' להע"ו כ"ד ס' קטן ס"ק ז' נרגס מה יעשה"ס:

מוסף רש"י

וכי באיזה נפש חטא זה. מי הרג ענקלא חוטא ותנח"מ. א"ל שציער עצמו מן היין. שאין מנוה לצב עצמו כדלמרתן (הוריות י') דיקי' זו אכלה האי עצמא מי סי' לכו (תענית י"א.) איסמיה. אמר כתיבתא זו מנרסמין (ב"מ כ"ג.) וחיבור ר"ג ליתן לו עשרה זהובים. מפני שהפסדו שכל וקמין בעי שכן מנוה מעשה או שכן הצרכה (חולין פ"ה.) שיבחת ברי' קך שמו (ב"ב כו.) וס"ל שחחח.

תורה אור השלם

- או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבעה ובעלם ממנו והוא יודע ואשם לאות מאלה: ויקרא ה' ד
- ואך את דמכם לנפשתיכם אדרש מיד כל היה אדרשנו ומיד האדם מיד איש אחיו אדרש את נפש האדם: בראשית ט ה
- ועשה הכהן אחד לחשאת ואחד לעלה וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וקרש את ראשו ביום ההוא: במדבר י"א
- ואיש איש מבני ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יצוד ציד יקה או עוף אשר יאכל וישפך את דמו ויכסו ויקראו י"ג
- רק עץ אשר ידע כי לא עץ מאכל הוא אתו תשחית וזכרת ונבית מצור על היער אשר הוא עשה צמק מלקחה עד דרחה: דברים כ כ

